

Ett porträtt av Nils Bejerot

Claes-Göran Westrin

Till Nils Bejerots 65-årsdag 1986 utgavs en hyllningsskrift. Det är ett givande tidsdokument och en rolig bok om en färgstark personlighet konstaterar Claes-Göran Westrin, professor i socialmedicin vid Uppsala universitet.

I strävanden efter förebyggande insatser talar man ibland om behovet av en vårdens väckarklocksfunktion. En sådan skulle betingas av att personal i sjukvård och socialvård samlar en ovärderlig kunskap om skadliga effekter av miljöproblem och av olika samhälleliga förhållanden.

Åtskilligt av denna väckarklocksdiskussion har haft drag av flummighet. Det återstår också att bevisa att funktionen i fråga kan planeras fram genom lagstadganden av tex primärvårdens eller socialtjänstens insatser för samhällsstrukturen.

Kanske är det i stället viktigast att studera hur och när en väckarklocksfunktion har förekommit för att sedan lansera modeller att efterlikna. Sådana modeller finns förvisso både i litteraturen och i det levande livet. Det klassiska litterära exemplet är Ibsens *En folkefiende* – ett lärorikt exempel på en väckarklocka som ingen lyssnade på.

I det levande livet finner man goda exempel bland en krets socialmedicinare verksamma i Stockholm de senaste decennierna. John Takman slog tidigt larm om zigenarnas eländiga hälsoförhållanden. Gustav Jonsson har gjort en livslång insats för att tydliggöra betydelsen av "det sociala arvet". Gunnar Inghe, nestorn i gruppen, har tillsammans med sin hustru Maj-Britt Inghe med sina studier om den ofärdiga välfärden inspirerat hela den svenska jämlikhetsdebatten.

Till samma tradition och samma gruppering hör också Nils Bejerot, vars väckande funktion främst gällt risken med slapp hantering av narkotikaproblemen. Han varnade tidigt men behandlades av massmedia och väsentliga delar av etablissemangen länge som nära nog en folkefiende.

Det finns en blandning av likheter och skiljaktigheter mellan Bejerot och övriga här nämnda stockholms-socialmedicinare. Alla har utgått från en vänstersocialistisk eller kommunistisk ideologi och har ett gemensamt drag av en folklig kamp för allas välfärd. Varken Gunnar Inghe eller Nils Bejerot har varit främmande för att en stärkt social kontroll kan krävas för att förebygga hälsoproblem.

Skiljaktigheterna är faktiskt svårare att precisera även om de förefallit påfallande i tex i flera skeden av narkomanidebatten. En skillnad är att Bejerot kommit att företräda en alltmer kärvt biologiskt grundad syn på människors villkor medan de övriga – i varje skenbart – mer anslutit sig till den humanistiskt-utopiska blandning av socialism och liberalism som länge varit förhärskande i den svenska samhälls- och kulturdebatten.

Ett utmärkande drag hos Bejerot har varit hans till lustfylld inopportunitet gränsande civilkurage.

Första gången jag hörde talas om hans namn var i början på 1950-talet då rykten om hans hårda och missionerande kommunism sände rysningar utefter välkammade medicinärlar, rysningar som förnams ända från Stockholm ner till Lund. Nu långt efteråt kan man ju se likheten mellan dessa tidiga insatser och hans senare glatt vresiga ensamhet i narkotikadebatten. Det var också ensamt att vara kommunistisk medicinare 1950!

Bejerot har senare omprövat denna kommunistiska tro. Samtidigt finns i hans politiska utveckling ett inslag av oföränderlighet och konsekvens. Man påminner sig fenomenet André Malraux, den ledande kommunisten så småningom kulturminister hos De Gaulle, som förklarade sin utveckling med att han var densamme medan samhället hade förändrats.

En avgörande förutsättning för att Nils Bejerot övervintrat och fått så stora framgångar är hans rent personliga företrädan. Han är färgstark, och det står en air av fest omkring honom, som endast smulgråtar helt kan bortse från.

I färgstyrkan, överdådet och festligheten ligger både fördelar och nackdelar. Till de sistnämnda hör en brist på nyanser och en ofta mycket utvecklad lust att erkänna att ett problem kan behöva prövas ur många aspekter.

Hans egenskaper har gjort att han som få har väckt ilska hos en del men entusiasm och förtjusning hos många, inte minst hos unga personer.

Ett uttryck för det sistnämnda är den hyllningsskrift som kom ut när Bejerot i september 1986 fyllde 65 år, *Nils Bejerot – Människan och Verket*.

Det är en rolig bok och ett givande tidsdokument. Den innehåller en lång intervju där Bejerot berättar om sitt liv. Den innefattar en presentation av hela hans bokliga produktion, träffande speglad i ett urval av recensioner. Volymen är också tryfverad med korta uttalanden av ett antal kändisar i den svenska samhälls- och värdebatten, där alla anger sina positioner relativt Bejerot.

Slutligen finns en ingående redovisning av allt det myckna Bejerot genom tiden har skrivit.